

**YENİKAPI MEVLEVÎHÂNESİ SON ŞEYHİ
ABDÛLBÂKÎ MEHMED BAYKARA DEDE'NİN
ENFÂS-I BÂKÎ'DE BULUNAN FARŞÇA ŞİİRLERİ**

İbrahim KUNT*

Özet: Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede, 1883 yılında Yenikapı Mevlevîhânesinde dünyaya gelmiş, iyi bir eğitimle yetiştikten sonra Yenikapı Mevlevîhânesi Şeyhi olan babası Mehmed Celâleddin Dede'nin 1908 yılında vefatı üzerine şeyhlik makamına geçmiştir. 1925'de tekke ve zâviyelerin kapatılmasıyla geçim sıkıntısına düşen Abdülbâkî Mehmed Baykara, 1935 yılında elli iki yaşında vefat edinceye kadar çeşitli memuriyetlerde bulunmuştur.

Çoğunluğu Türkçe olan şiirlerinin yanında Farsça şiirleri de bulunan Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede'nin şiirleri, yakın dostu olan Suûdü'l-Mevlevî tarafından şairin vefatından sonra Enfâs-ı Bâkî isimli eserde toplanmıştır. Henüz yayımlanmamış olan Enfâs-ı Bâkî'nin yazma nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi, AE Manzum Nr. 533/1'de kayıtlı bulunmaktadır.

Enfâs-ı Bâkî'de Farsça iki na't, Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir gazeline tahmis, on bir gazel, üç rubâî ve dört tarih düşürme şiiri olmak üzere toplam 21 Farsça manzûme tespit edilmiştir.

Bu çalışmada önce Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede'nin hayatı aktarılacak, daha sonra Enfâs-ı Bâkî'de bulunan Farsça şiirleri tercümeleriyle birlikte sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mevlevilik, Abdülbâkî Mehmed Baykara, Enfâs-ı Bâkî, Yenikapı Mevlevîhânesi, Farsça Şiirler.

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı, e-posta: ibrahimkunt@yahoo.com

**THE LAST SHEIKH OF YENİKAPI MAWLAVI HOUSE
ABDULBAKİ MEHMED BAYKARA DEDE AND HIS FARSI
POEMS COLLECTED IN ANFAS-I BAKİ**

Abstract: Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede was born in 1883 as the son of Yenikapi Mawlavi House sheikh, Mehmed Celaledin Dede. After having a good education, due to the death of his father, he became the sheikh of Yenikapi Mawlavi House in 1908. Abdülbaki Mehmed Baykara starts facing pecuniary difficulties after the abolishing of lodges and dervish houses in 1925. Until his death, when he was 52, in 1935, he has managed various official civil services.

Most of his poems were in Turkish. His Farsi and Turkish poems were collected by one of his close friends, Suûdu'l-Mevlevî after the poet's death. This manuscript which has not been published yet, called Anfâs-ı Bâkî. The original hand written copy of this manuscript is in the İstanbul Millet Library with the classification number AE Nr. 533/1.

Anfâs-ı Bâkî consists of two naats, a tahmis to the ode of Hâfız-ı Şîrâzî, eleven odes, three rubais and four date specify poems, totally 21 poems.

In this study, the life of Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede will be discuss and then his Farsi poems which are collected in Anfâs-ı Bâkî will be presented with their Turkish translations.

Keywords: Mawlavism, Abdülbâkî Mehmed Baykara, Anfâs-ı Bâkî, Yenikapi Mawlavi House, Persian poetry.

A. ABDÛLBÂKÎ MEHMED BAYKARA DEDE'NİN HAYATI

Abdülbâkî Mehmed, 15 Ramazan 1300/20 Temmuz 1883'te Yenikapi Mevlevîhânesi'nde dünyaya gelmiştir. Babası Yenikapi Mevlevîhânesi'nin şeyhi Mehmed Celâledîn Dede (ö. 1908), annesi Nazife Zeliha Hanım'dır.¹

Abdülbâkî Mehmed, dört yaşında Yenikapi Mevlevîhânesi şeyhlerinden Osman Selaheddîn Efendi'den (ö.1314/1887) bed'-i besmele² ettikten sonra Muallim

¹ İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Haz. Müjgan Cundur, I, 235.

² Mektebe başlama yerinde kullanılan bir tâbirdir. Lugat manası besmeleye başlamaktır. Bir kat daha tazim maksadiyle "bed-i besmele-i şerife" de denilirdi. Bed-i besmele hakkında detaylı bilgi için bkz.: Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, 192-193.

Musa Dede'den Kur'an okuyarak eğitim hayatına başlamıştır. Abdülbâkî Mehmed, 1888 yılında, Dârüttahsîl adlı özel mektebe başlamış, daha sonra Dâvud Paşa Rüşdiyesi'ni 1897 yılında bitirip, zamanın tanınmış âlimlerinden de dersler alarak kendini yetiştirmiştir. Babasından Mesnevî okuyarak başladığı tahsil hayatına Demircili Ahmed Fuad Efendi'den sarf, nahiv, mantık; Beyazıt Devlet Kütüphanesi hafız-ı kütübü İsmail Sâib Sencer (ö. 1940)'den meânî, kelâm, akâid, Sahîh-i Buhârî ve Şifâ'-i Şerîf; Mesnevîhan Selânikli Mehmed Esad Dede Efendi (ö. 1319/1901)'den Farsça; Hasîrîzâde Mehmed Elif Efendi (ö. 1927)'den tasavvuf ve Mesnevî dersleri alarak devam etmiştir. 1903'te Konya'da postnişîn olan Şeyh Abdülvâhid Çelebi (ö. 1907) tarafından dergâhta ism-i celâl zikri ve mukâbele yapmasına izin verilen Abdülbâkî Mehmed Efendi, babasının vefatı üzerine boşalan şeyhlik makamına 24 Temmuz 1908 yılında asâleten tayin edilmiştir. Abdülbâkî Mehmed Dede, Konya'daki Mevlânâ Dergâhında postnişîn olan Abdülvâhid Çelebi tarafından dergâhın mesnevîhanlığını yapmakla da görevlendirilmiştir. Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki görevleri 30 Kasım 1925'te tekke ve zâviyelerin kapatılmasıyla resmen sona ermiştir.³

Tekke ve zâviyelerin kapatılması kanununun çıkarılmasıyla Yenikapı Mevlevîhânesi'ndeki görevi resmen sona eren Abdülbâkî Mehmed Dede'nin, ailesinin ve dergâhta diğer ikâmet edenlerin gelirleri devlet tarafından kesilmiştir. Bunun üzerine karşılaştığı geçim sıkıntısından kurtulmak için önce Kütüphaneleri Tasnif Komisyonu üyeliği yapan, daha sonra İstanbul Türk Ocağı Müdürlüğünde bulunan Abdülbâkî Mehmed Dede, uzun süren işsizlik dönemlerinde geçim sıkıntısına düşmüş, kısa bir süre Halk Fırkası'nda memur olarak çalışmış ancak bir müddet sonra bu işten ayrılmıştır. Abdülbâkî Mehmed Dede, çeşitli dostlarının da yardımıyla Darülfünûn'da Farsça hocalığına tayin edilmiş ancak Darülfünûn'un İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmesi ile 1934 yılında bazı hocalarla birlikte kadro dışı bırakılmıştır. Abdülbâkî Mehmed Dede'nin son görevi Makriköy Bezezyan İdadîsi (Bakırköy Ermeni Lisesi) edebiyat öğretmenliğidir. Abdülbâkî Mehmed Dede 24 Zilkâde 1353/28 Şubat 1935 Perşembe günü elli iki yaşında İstanbul'da vefat etmiştir.⁴

Mevlevîlik kültürüyle yetişen ve Yenikapı Mevlevîhânesi'nin son şeyhi olan Abdülbâkî Mehmed Dede'nin, Hamzavîlerle de ilişki içerisinde olduğu, hatta Hamzavîliğin temsilcilerinden Seyyid Abdülkâdir Belhî'nin oğlu Seyyid Ahmed

3 Nuri Özcan, "BAYKARA, Abdülbâkî", TDVİA, V, 246-247.

4 Mustafa Erdoğan, Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Mevlevî Şeyhi Abdülbâkî Baykara Dede H - yatı Şahsiyeti Eserleri ve Şiirleri, 63-69.

Muhtar'a (ö. 1933) intisâbının olduğu nakledilmektedir⁵. Enfâs-ı Bâkî'de bulunan son tarih düşürme manzûmesi Seyyid Ahmed Muhtâr için kaleme alınmıştır.

Abdübâkî Mehmed Dede, yakın dostları İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal (ö. 1957), Tâhirü'l-Mevlevî (ö. 1951) ve yaşadığı dönemin diğer usta kalem sahiplerinin de onayladığı gibi nitelikli bir kaleme sahip, oldukça hassas bir şairdir. Yazdığı şiirler çoğunlukla Türkçe olmakla birlikte dergâhta aldığı eğitim sayesinde öğrendiği ve çok sevdiği Farsça ile de şiirler kaleme almıştır. Ancak şair her ne kadar her iki dilde pek çok şiir kaleme almış olsa da yaşarken bu şiirlerini bir araya getirmemiştir. Bu şiirlerin önemli bir kısmı şairin kendi el yazısıyla not defterlerinde kayıtlı ise de bu defterlerde olmayan, ayrı kağıtlarda yazılmış şiirleri de bulunmaktadır. Abdübâkî Dede'nin yazdığı şiirlerinin toplandığı defterlerin asılları, torunu Nâsır Abdübâkî Baykara'nın özel kütüphanesinde bulunmaktadır.

B. ENFÂS-I BÂKÎ'DE BULUNAN FARŞÇA MANZÛMELER

Abdübâkî Dede hayatta iken bir araya getirilmemiş olan şiirleri şairin vefatından sonra yakın dostu Suûdü'l-Mevlevî (ö. 1948) bir araya getirerek toplamıştır. Suûdü'l-Mevlevî, Abdübâkî Dede'nin oğlu Rüsûhî Baykara (ö. 1989) tarafından geçici olarak kendisine verilen defterlerini elden geçirmiş ve seçmeye tabi tuttuğu şiirleri klasik usulde yazılmış bir divan şeklinde tertipleyerek bu esere Enfâs-ı Bâkî ismini vermiştir.

Enfâs-ı Bâkî'de Farsça iki na't, Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir gazeline tahmis, on bir gazel, üç rubâî ve dört tarih düşürme şiiri olmak üzere toplam 21 Farsça manzûme tespit edilmiştir. Çalışmamıza, Abdübâkî Mehmed Dede'nin torunu Nâsır Abdübâkî Baykara tarafından muhafaza edilen dört adet defterinde ve diğer evrakları arasında bulunan Farsça şiirleri dahil edilmemiştir.

Abdübâkî Dede'nin şiirlerinden seçilerek Suûdü'l-Mevlevî tarafından oluşturulan Enfâs-ı Bâkî adlı eserde bulunan ilk Farsça şiir İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal tarafından şairin hal tercümesinden sonra sunulan örnek şiirleri arasında yayımlanmıştır.⁶ Varak 18a- 18b'de bulunan ve on iki beyitten oluşan na't şu şekildedir:

5 Abdübâkî Gölpinarlı, Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik, 220, 309-310; Ekrem Işın, "Melamilik", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, V, 385-386.

6 Geniş bilgi için bkz.: İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, I, 236.

نعت جلیل حضرت پیامبری

هزج: مفعول مفاعیلن فعولن

آن شاه که عرش حق دلش بود	جبریل چو عقل کاملش بود
خود را به صفاتِ حق بدیده	مرآتِ علی مقابلش بود
چون جمله پیمبرانِ ذیشان	پیغام رسِ فضائلش بود
خورشید و مه و نجوم و اکوان	یک ذره نور فاضلش بود
مقصود ز رونقِ گلستان	زلفِ خوش چون سنبلش بود
اندر ورقِ کتابِ خلقت	مفهوم همه شمائلش بود
آن خواجه که سرّ لی مع الله	یک حجّتِ قرب منزلش بود
آن را که زمینِ مسجد آمد	اجرامِ سما قتادلش بود
موسی طلبیده و ندیده	آن وصلتِ یار حاصلش بود
آدم که میان ماء و طین بود	پیغمبر بی ممائلش بود
یوسف که به وی جمال پر تاب	یک لمعه شمع محفلش بود
باقی ز دم ازل که حمداً	چون بنده زار و مقبلش بود ⁷

Enfâs-ı Bâkî’de sadece beş beyitten oluşan ve ‘Na’t-i Pâk-i Seyyid-i Levlâk’ başlığıyla kaleme alınmış ikinci bir na’t bulunmaktadır. Beyit sayısının azlığı ve son beytinde şâirin mahlasının bulunmaması, bu manzûmenin bitirilemediği izlenimini uyandırmaktadır. Bu na’t vr. 19b-20a’da şu şekilde kaydedilmiştir:

7 O öyle bir şah idi ki, gönlü Hakk’ın arşı, Cebrail onun kâmil aklı gibiydi. Hakk’ın sıfatları kendisinde görünürdü, karşısında yüce bir ayna vardı. Şanlı peygamberlerin hepsi onun faziletlerini haber vermişlerdi. Güneş, ay, yıldızlar ve alemler, onun fazilet nurundan bir zerreydi. Gülbahçesinin ısıltısıyla kastedilen, onun sünbüller gibi olan güzel saçlarıydı. Yaratılış kitabının sayfalarında, onun şemailinin anlamı vardı. ‘Allah benimle beraberdir’ sırrına bir delil, onun menziline yakınlığıydı. O mescide gelince, sema varlıkları mescide kandil olurdu. Musa’nın isteyip göremediği yarin vuslatını o elde etti. Adem gibi su ve çamurla yaratıldı ama benzersiz bir peygamberdi. Yusuf’a verilen güzellik, onun meclisindeki mumun bir parıltısıydı. Hamdolsun, Bakî ezel deminde onun ağlayan ve kabul edilmiş bir bendesiydi.

نعت پاک سید لولاک
مجثث: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

زهی قمر که ز نورت هزار مهر بزاد
تویی که سید لولاک احمد مرسل
برون مه ز تو روشن درون مه ز تو شاد
هزار هژده عوالم ز تو شده ایجاد
خدا به ظلمت دنیا چنین چراغ نهاد
شهی که جمله شاهان گدای دولت تست
همه گدای تو شاهان پاک سر آزاد
ز بهر روی تو در بحر عشق موج افتاد⁸
برای جان و جمالت جهان شده موجود

Hâfız-ı Şîrâzî Dîvânı, Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî'si ve Sa'dî-i Şîrâzî'nin Gülistân'ından sonra Türk coğrafyasında en çok okunan Farsça metinler arasında bulunmaktadır. Hem Fars dilinin hem de belâgat konularının öğretiminde ezberletilen şiirler arasında Hâfız'ın şiirlerinin önemli bir yeri vardır. Hâfız-ı Şîrâzî'nin Türk divan şiirine de geniş ve sürekli etkisi olmuştur⁹.

Abdûlbâkî Dede, Türk edebiyatına geniş ölçüde tesir etmiş olan Hâfız-ı Şîrâzî'nin bir gazeline tahmîs yazmayı da ihmal etmemiştir. Enfâs-ı Bâkî'de vr. 29a-b'de bulunan ve beş bendden oluşan tahmîs şu şekildedir:

تخمیس غزل حافظ شیرازی¹⁰
رمل: فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن
I
ساقیا در قدحت فیض دگر می بینم
که درین جام ز حق نور نظر می بینم
بخورم باده و از غیب خبر می بینم
این چه شورست که در دور قمر می بینم
همه آفاق پراز فتنه و شر می بینم¹¹

8 Ey Işığından bin güneş doğan ay! Ayın dışı seninle aydınlık, içi seninle mutlu. Sen 'Levlâk' in efendisi, Peygamber Ahmed'sin. On sekiz bin âlem senin varlığıyla oluştu. Dört yön senin şeriatının nuruyla aydınlandı. Allah dünya karanlığını böylece aydınlattı. Bütün şahlar, senin devletinin dilencileridir. Senin bütün dilencilerin, özgür ve temiz şahlardır. Cihan, senin can ve cemâlin için var olmuş, senin yüzün nedeniyle aşk denizine dalga düşmüştür.

9 Tahsin Yazıcı, "Hâfız-ı Şîrâzî", TDVİA, XV, 105.

10 Geniş bilgi için bkz.: Dîvân-ı Hâce Hâfız-ı Şîrâzî, be-ihimâm-ı Seyyid Ebu'l-Kâsım-ı Encûy-i Şîrâzî, 306.; Hafız Divanı, çev.: Abdûlbâkî Gölpinarlı, 609.

11 Ey saki! Senin kadehinde başka bir feyiz görüyorum.

II

نه ادب ماند درین وقت نه عرفان و هنر
 قاتل یکدگران شد همه ابنای بشر
 همه عالم شده پر شورش و غوغای دگر
 دختران را همه جنگ و جدلی با مادر
 پسران را همه بد خواه پدر می بینم¹²

III

احمقان همچو شهنشاه جهان با افسر
 عالمان بهر معیشت همکی خاکستر
 یا رب این چیست عالم همه پر محنت و شر
 ابلهان را همه شربت ز گلابست و شکر
 قوت دانا همه از خون جگر می بینم¹³

IV

صدر اعظم شده آن خرگله بی اذعان
 ناظر عدیله یک ضابطه یخبسته همان
 باب عالی همه خرخانه چه حاجت به بیان
 اسب تازی شده مجروح بزیر پالان
 طوق زرین همه بر گردن خر می بینم¹⁴

Zira bu kadehte Hak'tan gelen bakış nurunu görüyorum.

Şarap içeyim, gaybtan haber görüyorum.

Kamer devrinde gördüğüm bu kargaşalık, bu kavga kıyamet ne? Bütün âlemi fitnelerle, kötülüklerle dopdolu görüyorum.

12 Ne edep kaldı bu zamanda, ne de irfan ve hüner

Birbirinin katili oldu bütün insan oğlu

Bütün alem kargaşa ve kavgayla dolu

Kızlar analarıyla daima savaşmakta.

Oğlanları da babalarının kötülüğünü ister görüyorum.

13 Ahmaklar cihan padişahı gibi taçlı

Alimlerin hepsi maişet için küll olmuş

Ya rab bu nedir? Alem tümüyle zorluk ve şer

Aptallar gülsuyu şerbeti içmekte, şeker yemekte.

Bilgi sahiplerinin gıdasının ciğer kanı olduğunu görüyorum.

14 O anlayışsız hergele sadrazam olmuş

Adalet bakanı o buz tutmuş zabıta

Bâb-ı âlî tümüyle ahır, söylemeye ne hacet

Arap atı semer altında yaralanmış

V

ملک و ملت همه ویران و پریشان ازین
 ما حصل خر خر ما لیک نه پالان کهن
 گر بخواهی که شوی واقف اسرار سخن
 پند حافظ بشنو خواجه برو نیکو کن
 که من این پند به از گنج گهر می بینم¹⁵

Enfâs-ı Bâkî’de bulunan Farsça şiirlerin çoğunluğunu Abdülbâkî Mehmed Dede’nin gazelleri oluşturmaktadır. Eserde toplam on bir adet Farsça gazel bulunmaktadır. Bu gazeller açık, anlaşılır ve akıcı bir üslûp ile kaleme alınmışlardır. Abdülbâkî Mehmed Dede’nin yakın dostlarından İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal şairin şiirleri için şöyle bir yorumda bulunmuştur: “Bâkî Efendi, edib, nâzik, nüktedân, sühanşinâs ve istediği vadide şiir söylemeye muktedir bir şâir-i mâhirdir.¹⁶”

Enfâs-ı Bâkî’de bulunan ilk Farsça gazel vr. 45a’da yer almaktadır. Gazel tarzında yazılan bu manzûme, okuyucusuna münâcât hissi de vermektedir. Enfâs-ı Bâkî’nin ilk Farsça gazeli şu şekilde kaydedilmiştir:

فارسی

هزج: مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن

مقصود خدايست و تقدس و تعالی	زین گریه و زین خنده و زین عشق دلارا
او نیست جدا از من و دیوانه و شیدا	هر جا بروم کز پی امید وصالش
گشتم همه مستغرق آن نور هویدا	خرشید رخس تافته از مشرق توحید
منظور من غمزده آن شاهد رعنا	یک دم نشود یاد خیالش ز دلم دور
آیینه شود بهر جمال شه یکتا	هر قطرة اشکم که بتابد ز دو چشمم
سرمست ویم گم شده ام آن سر و پا را	در میکده گر سجده کنم عیب مبینید
من بعد نشاید گل و گلزار تماشا ¹⁷	باقی اگر ت یار جمالش ننماید

Altın tokaların hepsini eşek boynunda görüyorum.

15 Taht ve millet, hepsi bundan viran ve perişan

Sonuçta eşek bizim eşek ama palanı eski değil

Eğer sözün sırlarına vakıf olmak istersen

Hocam, Hafızın nasihatini dinle de yürü, iyilik et.

Çünkü ben bu öğüdü inci, mücevher hazinelerinden daha iyi görüyorum.

16 İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, Haz.: Müjgan Cunbur, 236.

17 Bu ağlama, bu gülme, bu gönül süsleyen aşktan maksat Allah’tır, onu yüceltip ululamaktır.

Enfâs-ı Bâkî'de bulunan ve 'Fârisî' başlığı ile kaydedilmiş olan ikinci gazel vr. 45b'de bulunmaktadır. Okuyucusuna yedi beyitlik kısa bir na't izlenimi veren bu gazel Enfâs-ı Bâkî'de şu şekilde kaydedilmiştir.

فارسی

هزج: مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

ای غمزه ات آراسته آشوب و فتن را	آشوب و فتن از تو بیاموخته فن را
با تابش رخسار تو بگشاده بهاران	ای مهر شده باغ و گلستان چمن را
از جام شرابت شده ام مست و پریشان	زیرا تو بریدی ز من افسوس که فن را
با گوشه چشمت نظری کن که دلم را	از بهر تو بگزیده ام این درد و محن را
محراب دو ابروت شده کعبه جانها	رندان چمن شیخ زمن مرد شمن را
در حشر بدانند که مست توام ای دوست	با باده عشقت کنم آلوده کفن را
باقی پس ازین قصه هجران نتوانم	در حیرت عشقم که چه جایست سخن را ¹⁸

Abdülbâkî Mehmed Dede'nin Enfâs-ı Bâkî isimli eserinde bulunan ve vr.46b-47a arasına kaydedilmiş üçüncü gazel de yedi beyitten oluşmaktadır. Bu gazel şu şekilde kaydedilmiştir:

هزج: مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

چون غمزه بیداد درین معرکه شه نیست	ماننده مژگان تو خونریز سپه نیست
گشتم ز صفای غم هجرانت چو افلاک	جز داغ فراق تو درو کوب و مه نیست
آن زلف شب آسا که چنان بست خیالم	در منظر این غمزده جز بخت سیه نیست

Ona kavuşma ümidiyle her nereye gitsem, o divane ve çılgın olan benden ayrı değildir. Birlik doğusundan onun yüzünün güneşi parlamış, tümünden o apaçık nurda boğuldum. Onun hayali bir an bile gönlümden uzaklaşmaz, ben gamlının maksadı o güzel dilberdir. İki gözümden dökülen her damla gözyaşım, o bir olan şahın güzelliğine ayna olur. Meyhanede secde edersen beni ayıplamayın, onun sarhoşuyum, başımı ayağımı yitirmişim. Baki! Eğer sana yarin cemali görünmezse, bundan böyle gül ve gül bahçesini seyretmek gerekmez.

18 Ey senin gamzen kargaşa ve fitneleri süslemiş olan, kargaşa ve fitneler bu sanatı senden öğre - miş.

Senin yüzünün parlamasıyla baharlar açılmış. Ey bahçeye, çiçek bahçesine, yeşillığe güneş olan.

Senin şarap kadehinle sarhoş ve perişan oldum, çünkü ne yazık ki sen benden sanatı kestin.

Gözünün köşesiyle gönlüme bir bak, senin için bu dert ve zorlukları seçtim.

İki kaşın, canlar Kabe'sine mihrab olmuş, çimenlikteki rindlere de, zamanın şeyhine de, şaman adama da.

Ey dost! Haşr gününde senin sarhoşun olduğumu bilsinler. Kefenimi senin aşk şarabınla ıslatayım.

Baki! Bundan sonra ayrılık hikayesi söyleyemem. Aşkın hayret makamındayım, söze ne gerek var.

آن بادیه پیمای جنونم که درین راه
جوینده یک آب حیاتم که به عشقت
زاهد نه شرابست درین بزم که خوردیم
باقی غم هجران تو از بس که کشیدست

غیر از شرر آه سرم را چو کله نیست
جز چاه زنخدان درین بادیه چه نیست
خون فلکست این که بخوردیم گنه نیست
در کوی وصال تو بجز درد تو ره نیست¹⁹

Enfâs-ı Bâkî'de bulunan dördüncü gazel, vr. 47a-b'ye kaydedilmiştir. Aşkta, ayrılık ve gamdan bahseden bu gazel şu şekildedir:

مضارع: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

تنها نه از فراق تو قلب خراب سوخت
چشمم ز تاب عشق تو از بس که آتشست
رفتم به سوی میکده با آه سوزناک
می آتشین رنگ ندارد ز اصل خویش
از ناله‌های گرم دلم آتشی فتاد
از بهر عاشقانت بیا روز رستخیز
می خواستم که نام تو بنویسم از فراق

با سوز ناله هجر و غم و اضطراب سوخت
یکتای روی خود که توان این نقاب سوخت
جام شراب ناب و نوای ریاب سوخت
چشم حباب لعل تو دید و شراب سوخت
بنگر به رهگذار تو گویی شراب سوخت
شاید ز تاب روی تو روز حساب سوخت
بشکست کلک باقی زار و کتاب سوخت²⁰

Enfâs-ı Bâkî isimli eserin vr. 47b-48a yaprakları arasına kaydedilen ve yine yedi beyitten oluşan beşinci gazel şu şekildedir:

19 Bu savaş meydanında senin zalim gamzen gibi bir padişah yoktur. Ordunun kanını, senin ki - piklerin gibi dökün yoktur.

Ayrılığının gam safasından felekler gibi oldum. Orada senin ayrılık yarandan başka yıldız ve ay yoktur.

O gece gibi saçın hayalimi öyle bağladı ki bu gamlının nazarında kara bahttan başka bir şey yoktur.

Çöl aşan bir deliyim, bu yolda başıma ah kıvılcımlarından başka şapka yoktur.

Aşkında ölümsüzlük suyu arıyorum. Bu çölde çene çukurundan başka çukur yoktur.

Zahid! Bu mecliste içtiğimiz şarap değil, feleğin kanıdır, bu içtiğimiz günah değildir.

Baki senin ayrılık gamını çoktan beri çekmektedir. Sana kavuşma köyünde, derdinden başka yol yoktur.

20 Senin ayrılığınla sadece harap kalp yanmadı, inleme yangınıyla ayrılık, gam ve ıstırap da yandı.

Senin aşkının parlaklığıyla gözüm çoktan beri ateş gibidir. Biricik yüzünden, bu örtünün dayanma gücü yandı.

Yakıcı bir ah ile meyhaneye doğru gittim. Saf şarabın kadehi ve rebabın sesi yandı.

Şarap, asıldan ateş rengine sahip değildir. Dostların gözü senin dudağını gördü, şarap yandı.

Sıcak iniltilerden gönlüme bir ateş düştü. Bak, senin yolunda sanki şarap yandı.

Aşıkların için kıyamet günü gel. Belki senin yüzünün parlaklığından hesap günü yandı.

Ayrılıktan dolayı senin ismini yazmak istiyordum. Kalem kırıldı, inleyen Baki ve kitap yandı.

رمل: فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

جز سواد کفر زلفش خط قرآنی نداشت
در حذر می باش ای دل از شکنج زلف او
ذوق شبهای جدایی را چه می داند که چیست
حیرت اندر حیرتم کان آفتاب حسن و عشق
صبحدم دیدم همه اوراق گل بی شبنمست
با هجوم لجة محنت ندارد ایمنی
لذت رو بر فنا رفتن ندارد آن کسی

دارم آن یاری که در دل هیچ ایمانی نداشت
پشت بر محراب می دارد مسلمانی نداشت
هر که با سودای او در دل پریشانی نداشت
خویش در آینه دید و رنگ حیرانی نداشت
گشت معلموم که گلشن چشم گریانی نداشت
آن که از موج شراب ناب طوفانی نداشت
کو چو باقی حسرت بر گشته مژگانی نداشت²¹

Enfâs-ı Bâkî'nin 49a numaralı yapığında kayıtlı bulunan altıncı Farsça gazel altı beyitten oluşmuştur, şu şekildedir:

مضارع: مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

عشقت به باغ آمد و نامش شراب شد
آهنگهای نو که ز گفتار خوب تست
نقاره جمال تو زد زهره در فلک
زان روی تابدار تو عالم منوراست
گریانم از فراق جمال خوشت بسی
باقی به سایه شرف پیر دستگیر

از جوشش شراب تو عالم خراب شد
در بزم عشق مطرب و چنگ و رباب شد
چون تختگاه حسن تو این نه قباب شد
یک ذره با فروغ تو صد آفتاب شد
چشمم در آسمان تو گویا سحاب شد
این سینه کمینه که ام الکتاب شد²²

21 Gönülünde hiç imanı olmayan bir yare sahibim. Siyah saçlarının siyahlığından başka bir Kur'an yazısına sahip değildi.

Ey gönül! Onun saçının işkencesinden sakın. Mihrabın arkasında durur, Müslümanlığa sahip değildi.

Onun sevdasıyla gönülünde perişanlık sahibi olmayan, ayrılık gecelerinin zevkinin ne olduğunu nereden bilir?

O güzellik güneşinden ve aşktan hayret içinde hayretteyim. Kendini aynada gördü, şaşırma rengine bürünmedi.

Sabah, bütün gül yapraklarını şebnemsiz gördüm. Gül bahçesinin ağlayan bir göze sahip olmadığını anladım.

Sıkıntı denizinin hücumundan kaçış yok. Zira saf şarap dalgasından tufana sahip değildi.

O kişi yokluğa gitmekten zevk alamaz çünkü Baki gibi geri dönmüş kirpiklere hasreti yoktu.

22 Aşkın bahçeye geldi, adı şarap oldu. Şarabının coşkusundan alem harap oldu.

Senin güzel sözünden oluşan yeni ahenkler, aşk meclisinde çalgıcı, çeng ve rebap oldu.

Senin güzellik makamın bu dokuz kubbe olduğundan, Zühre, gökyüzünde senin güzellik davulunu çaldı.

Senin aydınlık yüzünden alem aydınlandı. Işığının bir zerresi yüz güneş oldu.

Senin gibi bir güzelin ayrılığıyla çok ağlıyorum. Gözüm senin gökyüzünde sanki bulut oldu.

Baki Pîr-i destgîr'in şeref gölgesiyle, bu değersiz sine ümmü'l-kitâb oldu.

Abdûlbâkî Mehmed Dede'nin şiirlerinin toplandığı Enfâs-ı Bâkî isimli eserin vr. 49a-49b yaprakları arasına kaydedilmiş, altı beyitten oluşan yedinci Farsça gazel şu şekildedir:

مجتث: مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

ز آسمان تو زیرا خیر جهان ندهد	فروغ حسن ترا مهر آسمان ندهد
که فیض خلقت تو حق بدین زمان ندهد	چنین بهار جمالت ندیده هیچ فلک
چنین گزیده گهر ها که بحر و کان ندهد	لبت چو لعل و در لؤلؤست این دندان
پیام روح ترا عرش و قدسیان ندهد	تو آن مسیح که مریم ندید در خوابش
که صد هزار گلستان گلی چنان ندهد	مثال رنگ عذار تو گل نمی ارزد
اگر کلیم سخندان باد زبان ندهد ²³	چه لایق سخن است این کمینه باقی زار

Eserde bulunan sekizinci Farsça gazel on beyitten oluşmaktadır. Enfâs-ı Bâkî'nin vr. 49b-50a arasına kaydedilmiş olup şu şekildedir:

فعولن فعولن فعولن فعول

درین باغ سینه همه یار ماند	نه ذوق گل و نه غم خار ماند
نه سر جا گرفت و نه دستار ماند	گذر کرده ام از خرابات دوش
بچشمم نه مست و نه هشیار ماند	کشیدم قدح از کف آن پری
درین دل بتی خوش به زنار ماند	پراندیم ز کعبه بتان را بسی
نه موسی بماند و نه انوار ماند	انا الله شنیدم ز طور وجود
نه کالای جسم و نه بازار ماند	خریدار دل شد چو آن دلبرم
بمردم من آن چشم خونخوار ماند	نظر کرد جانان به قتل مرا
دل را نه یار و نه اغیار ماند	گذشتم ز شهر فنا و بقا
نه در کار ماند و نه بیکار ماند	به عشق رخ شاه خوبان دلم
نه عقلش بماند و نه افکار ماند ²⁴	ز باقی پرسید حال جهان

23 Senin güzellik ışığını gökyüzünün güneşi vermez. Zira dünyanın senin gökyüzünden haberi yoktur.

Hiçbir felek böyle bir güzellik baharı görmemiş, senin yaratılış feyzini Hak bu zamana vermez.

Dudağın yakut gibi, dişin inci gibidir. Böyle seçkin mücevherleri deniz de, maden de vermez.

Sen Meryem'in rüyasında görmediği Mesih'sin. Senin ruh haberini gökyüzü de vermez, melekler de.

Senin yüz renginin benzeri gülde bulunmaz. Böyle bir gülü yüz bin gülbahçesi bile vermez.

Bu ağlayan değersiz Baki'ye söz söylemek yakışmaz. Söz bilen bir kişi de olsa dilini açamaz.

24 Ne gülün zevki, ne de dikenin gamı kaldı. Bu sine bahçesinde tümüyle yar kaldı.

Dün gece harâbâtan geçtim, ne baş kaldı, ne de sarık.

O perînin avucundan bir kadeh içtim. Gözümde ne sarhoş kaldı, ne de ayık.

Enfâs-ı Bâkî'de bulunan dokuzuncu Farsça gazel yedi beyitten oluşmuştur. Eserin 72^b numaralı yaprağına kaydedilmiş olan bu gazel şu şekildedir:

فارسی

رمل: فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن

دانه تسبیح بی آبست با می تر کنیم
همچو آن برگشته مژگان سر به محراب آوریم
نور چشم ساقی گلچهره و رنگ بهار
یا چو بلبل آه آتش رنگ را بر گل ز نیم
تا بروید نو نهالان بهار اندر خیال
همچو باقی ما بدست آریم آن اقلیم عشق
بشنویم آوازه عشق کلیم خوش بیان
وارهیم از زهد خشک سنه را پر بر کنیم
خویش را کی سخره هر مسجد و منبر کنیم
با هم آمیزیم و اندر بزم خود ساغر کنیم
یا چو شبنم خویش اندر غنچه احمر کنیم
ما که با می تربیت این جسم خاکستر کنیم
تا خیال لشکر مژگان او در سر کنیم
آسمانش می پریم و بیت او شهپر کنیم²⁵

Eserde bulunan onuncu Farsça gazel yedi beyitten oluşmaktadır. Enfâs-ı Bâkî'nin vr. 73a'da kayıtlı olan bu gazel şu şekildedir:

فارسی

رمل: فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن

ما نور خداییم ز حاجات گذشتیم
بی خویش بخواندیم زخود مصحف خود را
مستیم نه از جام و نه از ذوق عبادات
از موسی و از طور مناجات گذشتیم
ما نسخه عشقیم ز آیات گذشتیم
از خانقه و دیر و خرابات گذشتیم

Kabe'den bir çok putu sürdüm çıkardım. Bu gönülde güzel bir put, zünnarıyla kaldı.

Varlık Tûr'undan 'Ben Allah'ım' sözünü işittim. Ne Musa kaldı, ne de ışıklar.

Sevdiğim gönlümü almaya niyetlenince, ne cismî mal kaldı, ne de Pazar.

Sevdiğim beni öldürmek için bana baktı. Ben öldüm, o kan içici göz kaldı.

Yokluk ve varlık şehrinden geçtim. Gönlümde ne yar, ne de yabancı kaldı.

Güzellerin şahının aşkıyla gönlümde ne iş kaldı, ne de işsizlik kaldı.

Baki'den cihanın durumunu sordu. Onun ne aklı, ne de fikri kaldı.

25 Tesbih tanesi susuz kalmış, şarapla ıslatalım. Zühdden kurtulalım, kuru sineyi kökünden sök - lim.

Geri dönmüş kirpikler gibi başımızı mihraba koyalım, kendimizi mescid ve minber düşkününü yapalım

Gülçehreli sakinin göz nuruyla bahar rengini karıştıralım ve kendi meclisimize kadeh yapalım.

Ya bülbül gibi güle ateş renkli bir ah çekelim, ya da şebnem gibi kendimizi kırmızı gonca yapalım.

Biz, hayalde baharın yeni fidanlarının bitmesi için şarapla bu topraktan cismi terbiye edelim.

O aşk iklimini Baki gibi ele geçirelim de onun asker gibi kirpiklerinin hayalini baş tacı edelim.

Güzel beyanlı söz bilen kişinin aşk şarkısını dinleyelim, gökyüzüne uçalım, onun evinde kanat çırpalım.

از مدرسه وز بار عبارات گذشتیم
 امروز ازین جمله کمالات گذشتیم
 ما شهپر همت ز سماوات گذشتیم
 این بس بود ازکشف و کرامات گذشتیم²⁶

مقصود نه نحواست به حق محو وجودست
 بر ذروة اقبال و کمالات رسیدیم
 ما ذرۀ خورشید جهانتاب رسولیم
 خاک قدم آل عباییم چو باقی

Enfâs-1 Bâkî'de bulunan on birinci ve son Farsça gazel vr. 73^a-73^b arasında kaydedilmiş olup şu şekildedir:

کذا

هزج: مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن

چون طرفه مسلمان که زَنار گرفتیم
 در بزم خدا باده سرشار گرفتیم
 از بهر تماشا گل و گلزار گرفتیم
 از دیدۀ اغیار گداوار گرفتیم
 در سینه شراب رخ دلدار گرفتیم
 با واسطه اش دامن خنکار گرفتیم²⁸
 خاک قدم حیدر کرار گرفتیم

ما عشق و غم گیسوی آن یار گرفتیم
 نه زاهد خشکیم و نه قلاش و مزور
 آلوده بکردیم به خون صحنۀ دل را
 شاهنشہ اقلیم بقاییم که خود را
 ما باده بخوردیم که آن را قدحی نیست
 در راه خدا رهبر ما شیخ الیف²⁷ است
 ما کمتر اولاد رسولیم چو باقی

AbdÛlbâkî Mehmed Dede'nin şiiirlerinden oluşan Enfâs-1 Bâkî isimli eserde üç tane de rubâî bulunmaktadır. Bu rubâîlerden ilk ikisi Ramazan ayıyla ilgili olup vr. 89b'de şu şekilde kaydedilmişlerdir:

26 Biz Allah'ın nuruyuz, hâcetlerden geçtik. Münâcât Musa'sından ve Tûr'undan geçtik. Kendimizde olmaksızın kendi mushafımızı okuduk. Biz aşk nüshasıyız, ayetlerden geçtik. Sarhoşuz ama ne kadehten, ne de ibadetlerin zevkinden. Hankahtan, kiliseden, harabattan geçtik. Amaç nahiv değil, Hak'ta varlığını yok etmek. Medreseden, ibarelerin yükünden geçtik. İkbâl ve mükemmelliklerin zirvesine ulaştık. Bugün bütün mükemmelliklerden geçtik. Biz peygamberin cihânı aydınlatan güneşinin zerresiyiz. Biz göklerden gelecek himmetin kanadından geçtik.

Biz Bakî gibi ehl-i beytin ayağının toprağıyız. Bu bize yeter, keşf ve kerametlerden geçtik.

27 Sütlüce'de Hasîrîzâde dergâhı fâzıl-ı zîşân mesnevîhân Şeyh Elif Efendi Hazretleri merhûm.

28 Biz aşkı ve o yarın saçının gamını aldık. Tuhaf bir Müslüman gibi zünnar taktık.

Ne kuru bir zahidiz, ne kalleş, ne de hilekarız. Tanrı meclisinde ağzına kadar dolu bir kadeh şarap içtik.

Gönül yerini kanla kirlittik. Seyretmek için gül ve gülbahçesini getirdik.

Bekâ ikliminin padişahıyız, kendimizi yabancı gözünde dilenci gibi yaptık.

Biz kadehi olmayan bir şaraptan içtik. Sinede sevgilinin yanağının şarabını tuttuk.

Allah yolunda bizim rehberimiz Şeyh Elif'tir. Onun vasıtasıyla padişahın eteğini tuttuk.

Biz Peygamberin kemter evlâdıyız. Bakî gibi Haydar-ı Kerrârın ayağının toprağını tuttuk.

زین آمدن و رفتن او دم بستم
در خانه نیستی همان من هستم²⁹
شد وقت صفا و عیش و نوش بدید
مستم همه دم نه ماه روزه و نه عید³⁰

آمد رمضان رفت توان از دستم
افسوس که چیز نیست بهر خوردن
گفتند مه روزه برفت عید سعید
گفتم هله در سایه جام و ساقی

Üçüncü ve son Farsça rubâî, eserin vr. 90a numaralı yaprağında şu şekilde kaydedilmiştir:

رندان الستیم به کلی مستیم
با باده و ساقی به خدا پیوستیم³¹

با باده و پیمانہ که ما همدستیم
از روزه و از نماز هم وارستیم

Abdülbâkî Mehmed Dede'nin Farsça şiirleri arasında tarih düşürme örneklerine de rastlanmaktadır. Koca Mustafa Hânkâhî'nin son şeyhi Râzî Efendi (ö. 1978)'nin Kutbeddin isimli oğlunun dünyaya gelmesine düşürülen tarih vr. 92a'da şu şekilde kaydedilmiştir:

گشته مسعود و فرحناک به فرزند نوین
باز آمد به جهان شمس خدا قطب الدین³³

شیخ ما مرشد ما راضئ صاحب تمکین
شده تاریخ³² وی از برج دوازده نازل

1338

Eserde bulunan diğer bir Farsça tarih düşürme manzûmesi, 'Erbâb-ı Me'ârifden İhtifâlcı Ziyâ Bey Merhûma Târîh-i İrtihâl' başlığıyla, vr. 99b'de şu şekilde bulunmaktadır:

29 Ramazan geldi, güç elimden gitti. Onun gelip gitmesiyle soluğum kesildi.

Ne yazık ki yemek için hiç bir şey yok. Yokluk evinde sadece ben varım.

30 Mutluluk ayı olan Ramazan gitti, safa ve eğlence zamanı geldi, dediler.

31 Dedim ki: Saçma, kadeh ve sakinin gölgesinde her an sarhoşum. Oruç ayından, bayramdan bana ne.

32 Ellerimizdeki şarap ve kadehle elest rindleriyiz, tümüyle sarhoşuz.

Oruçtan ve namazdan kurtulmuşuz, şarap ve sakiyle Allah'a bağlıyız.

33 Bizim şeyhimiz ve müşridimiz olan temkin sahibi Râzî Efendi, yeni oğluyla mutlu ve sevinlidir.

Onun tarihi on iki burçtan indirildi, Kutbeddin Allah'ın güneşi olarak dünyaya geldi. 1338

33 Son mısra, doğum tarihinin ebced hesabıyla verildiği mısra olmalıdır. Son mısranın altına yazı -miş olan 1338 tarihi yanlış kaydedilmiş olabilir zira son beyit ebced hesabıyla 1332 etmektedir.

ارباب معارفدن احتفالی ضیا بک مرحومه تاریخ ارتحال
 رمل: فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 مؤمنان را لایموتون گفتم آن خیر الانام
 کرد از دنیا به عقبای نقل این صاحب مقام
 شد ضیای شمس مولانا بدو تاریخ تام³⁴
 گشت بیرون از دلم یک ناله باقی گفتمش

1349

Bu manzûmede bulunan kelimeleri, ebced hesabıyla merhûmun vefat tarihi olan 1349 senesini göstermektedir.

Enfâs-ı Bâkî’de bulunan son tarih düşürme manzûmesi Seyyid Abdülkâdir-i Belhî (ö. 1923)’nin oğlu Seyyid Ahmed Muhtâr (ö. 1933) ile ilgilidir. Abdülbâkî Gölpinarlı’ya göre Mevlevîler arasında Seyyid Ahmed Muhtâr’a teveccüh edenler vardı³⁵. Seyyid Ahmed Muhtâr’ın vefatı için yazılan tarih düşürme manzûmesi Enfâs-ı Bâkî’nin 101b numaralı yaprağında ‘Târîh-i vefât-ı Seyyid-i Muhtâr bin Abdülkâdir-i Belhî kaddesenallâhu bi-esrârihimâ’ başlığıyla şu şekilde kaydedilmiştir:

تاریخ وفات سید مختار بن عبد القادر البلخی قدسنا الله باسرارهما
 رمل: فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن
 رفت از دنیا به عقبای ناگهان فخر انام
 تیره شد ایام ما از هجر وی مانند شام
 گشت مختار السیاده باقیای تاریخ تام³⁶
 آن که مختاراست فخرانیبارا زان سبب

SONUÇ

Bu çalışmada Yenikapı Mevlevîhânesinin son şeyhi Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede’nin hayatı kısaca aktarılmış, şiiirlerinden oluşan Enfâs-ı Bâkî isimli eserdeki Farsça manzûmeler tercümeleriyle birlikte kaydedilmiştir.

Yazma nüshası İstanbul Millet Kütüphanesi., AE Manzum Nr. 533/1’de kayıtlı

34 İnsanların en hayırlısı, mü’minler için ‘ölmezler’ buyurdu.

Bu makam sahibi, dünyada ukbâya nakledildi.

Bakî, gönlümden bir inilti çıktı, onu söyledim.

Mevlana güneşinin ışığı, ona tam tarih oldu. 1349

35 Daha geniş bilgi için bkz. Abdülbâkî Gölpinarlı, Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik, 410.

36 Abdülkâdir Belhî’nin oğlu Seyyid Muhtâr’ın (Allah onların sırlarıyla bizi kutsasın) vefat tarihi:

İnsanların hayırlısı, ansızın bu dünyadan ukbâya gitti.

Onun ayrılığından dolayı günlerimiz gece gibi karardı.

O, peygamberlerin övüncü için muhtardır. Bu sebeple,

Onun tam tarihi muhtârü’s-siyâde oldu.

olan Enfâs-ı Bâkî’de bulunan şiirlerin büyük çoğunluğu Türkçe olmakla beraber, 21 adet Farsça manzûme de esere dahil edilmiştir. Bu manzûmelerden bir tanesi Hâfız-ı Şîrâzî’nin bir gazeline tahmis, iki tanesi na’at, on bir tanesi gazel, üç tanesi rubâî ve dört tanesi tarih düşürme şiiridir.

Bu çalışmayla, Osmanlı Devleti’nin son dönemlerinde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında yaşamış bir Mevlevî şeyhinin ilim ve edebiyat dünyası Türk bilim insanlarına sunulmaya çalışılmıştır. Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede’nin bir çok manzûme kaleme alabileceği kadar Farsça’ya hakim olması, aldığı eğitim ve kazandığı birikimi ortaya çıkarması açısından dikkate değer bir konudur.

Enfâs-ı Bâkî’de bulunan manzûmeler açık, anlaşılır ve sade bir üslupla kaleme alınmışlardır. Dînî-tasavvufî içerikli bu manzûmeler arasında, Hâfız-ı Şîrâzî’nin Dîvânından seçilerek üzerine tahmis yazılan gazelin ‘son dönemdeki ahlâkî bozulma’ temasını işlemesi dikkat çekicidir.

Abdülbâkî Mehmed Baykara Dede’nin hayatının önemli bir kısmında maddî sıkıntı çekmesine rağmen, tarih düşürme şiirleri dahil bir çok manzûme kaleme almış olması, onun düşünce dünyasının ne denli geniş olduğunu da ifade etmektedir.

KAYNAKLAR

- Erdoğan, Mustafa, Meşrutiyetten Cumhuriyete Bir Mevlevî Şeyhi Abdülbâkî Baykara Dede Hayatı Şahsiyeti Eserleri ve Şiirleri, Dergah Yay., İst. 2003.
- Gölpınarlı, Abdülbâkî, Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik, İnkılap ve Aka Yay., İstanbul, 1983.
- Hâfız-ı Şîrâzî, Dîvân-ı Hâce Hâfız-ı Şîrâzî, be-ihimâm-ı Seyyid Ebu’l-Kâsım-ı Encûy-i Şîrâzî, İntişârât-ı Câvidân, Tahran 1390 hş./2011.
- Hâfız-ı Şîrâzî, Hâfız Divanı, çev.: Abdülbâkî Gölpınarlı, MEB. Yay., İst., 1992.
- Işın, Ekrem, “Melamilik”, Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, V, İst., 1994.
- İbnü’l-Emin Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şairleri, Haz. Müjgân Cunbur, I-IV, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., İstanbul, 1999-2002.
- Özcan, Nuri, “BAYKARA, Abdülbâkî”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, V, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul, 1992
- Pakalın, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, I-III, MEB. Yay., İstanbul, 2004.

Suûdü'l-Mevlevî, Enfâs-ı Bâkî, İstanbul Millet Kütüphanesi., AE Manzum Nr. 533/1.

Yazıcı, Tahsin, "Hâfız-ı Şîrâzî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, XV, Türkiye Diyanet Vakfı Yay., İstanbul 1997.